

Національний університет
водного господарства та
природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-50

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за спеціальністю 081 «Право»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною
комісією зі
спеціальності
081 «Право»
Протокол № 3
від 29.10.2018 р.

Рівне – 2018

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 081 «Право» денної та заочної форми навчання / Приступлюк В. Л. – Рівне : НУВГП, 2018. – 45 с.

Укладач: В. Л. Приступлюк, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін

Відповідальний за випуск – І. В. Міщук, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін

ЗМІСТ

Передмова	3
1. Опис навчальної дисципліни та її структура	4
1.1. Опис навчальної дисципліни	4
1.2. Тематика практичних занять	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	7
1.4. Критерії та шкала оцінювання	7
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	36
4. Рекомендована література	39

Передмова

*Досвід доводить, що той, хто заздалегідь
передбачає необхідні схеми, може діяти дуже
швидко, коли настає час для їх здійснення.*

*Кардинал Рішельє
(1585-1642 рр.)*

У кожній країні діє її власне конституційне право. Як переконує досвід держав, що входять до Європейського Союзу, процеси інтеграції та централізації поступово ведуть до створення на їх території "єдиного правового простору", що означає певну уніфікацію державного права. Проте конституційне право зберігатиме свою особливість для кожної країни доти, доки існуватимуть суверенні держави.

Вивчення дисципліни "Конституційне право зарубіжних країн" сприяє політичному самопізнанню, розумінню місця і ролі незалежної України у світі. Підготовка за даною дисципліною забезпечить студентам належний рівень професійних знань, що забезпечить в майбутньому реалізацію їх у практиці державотворення в нашій країні. Під час розгляду питань дисципліни аналізуються дані загальної історії, економіки, політики і культури, а також інша інформація, що не належить безпосередньо до юридичних наук; виникає потреба розгляду цілого ряду положень теорії держави і права, а також галузевих юридичних дисциплін.

Одночасно навчальна дисципліна має і велике пізнавальне значення, оскільки отриманні знання сприятимуть формуванню демократичних поглядів, сучасної правосвідомості громадян нашої держави.

Вивчення курсу передбачає наявність системних та ґрунтовних знань із курсу – «Теорія держави і права», «Конституційне право України», «Міжнародне право», «Порівняльне правознавство», «Адміністративне право».

Пропоновані методичні вказівки допоможуть студентам зорієнтуватися під час підготовки до практичних занять, а також і організувати свою самостійну роботу.

Конституційне право зарубіжних країн, як базова, динамічна галузь публічного права, має створити надійні гарантії захисту прав і свобод людини, обмежити державну владу, закріпити створення громадянського суспільства, посісти провідне місце в системі юридичних дисциплін, які викладаються у вищих юридичних навчальних закладах нашої країни.

1. Опис навчальної дисципліни та її структура

1.1 Опис навчальної дисципліни

Викладання дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» передбачає **мету** – компаративне висвітлення основних конституційних моделей та допустимих меж втручання держави у приватну автономію індивіда та співвідношення конституційного права з міжнародним і наднаціональним правом.

Завдання навчальної дисципліни *полягає* у тому, щоб:

- формування у студентів розуміння основних правових категорій конституційного права, їх специфіки і ролі в зарубіжних країнах;

- вивчення основних закономірностей функціонування інститутів конституційного права;
- підготовка студентів до аналізу світового досвіду конституціоналізму, парламентаризму, світових та європейських стандартів демократії;
- формування у слухачів вміння орієнтуватися в системі конституційного законодавства України та зарубіжних країн, навичок користування законодавчими актами;
- формування у студентів високої правової культури і правосвідомості.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: джерела, структуру і місце навчальної дисципліни в системі національного права; новітні методологічні підходи науки конституційного права зарубіжних країн; поняття, класифікацію та особливості прийняття конституцій зарубіжних країн; особливості конституційної відповідальності; основи правової регламентації діяльності суб'єктів конституційних правовідносин; основи конституційного права провідних країн світу.

вміти: застосовувати загальнотеоретичні знання, враховуючи специфіку конституційного законодавства окремих країн, для правильного висвітлення і розкриття даної тематики; розкрити сутність поняття «суб'єкт» конституційного права та охарактеризувати його правосуб'єктність; охарактеризувати порядок створення, призначення чи вибору даного суб'єкта як носія певної влади, його місце і роль у галузі здійснення державновладних повноважень; визначити роль суб'єкта у

галузі захисту прав і свобод людини і громадянина; проаналізувати особливості норм конституційно-правових актів зарубіжних країн щодо правової регламентації діяльності суб'єктів конституційного права в аспекті розбудови правової держави і громадянського суспільства.

1.2 Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми
Модуль 1 <i>Загальна частина</i>	
1	Правова основа конституційного (державного) права зарубіжних країн
2	Конституції зарубіжних країн
3	Конституційно-правовий статус людини і громадянина
4	Конституційні засади суспільного ладу в зарубіжних країнах
5	Держава як категорія конституційного права
6	Конституційні інститути безпосередньої демократії в зарубіжних країнах
7	Парламент
Модуль 2 <i>Особлива частина</i>	
8	Глава держави в зарубіжних країнах
9	Уряд в зарубіжних країнах
10	Муніципальні системи зарубіжних країн
11	Судова влада та конституційний контроль у зарубіжних країнах

12	Основи конституційного права Сполучених Штатів Америки
13	Основи конституційного права Франції
14	Основи конституційного права Федеративної Республіки Німеччини
15	Основи державного (конституційного) права Великобританії

1.3 Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться за формами:

- оцінювання роботи студентів на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, участь в обговоренні проблемних питань, оцінки розв'язування ситуаційних завдань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;

- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;

- вміння аналізувати явища, що вивчаються у їх взаємозв'язку і розвитку;

- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);

- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;

- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Відмінно
82-89 балів	Добре
74-81 балів	
64-73 балів	Задовільно
60-63 балів	
35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. Плани практичних завдань

МОДУЛЬ І

Змістовий модуль 1

Загальна частина

Тема 1. *Правова основа конституційного (державного) права зарубіжних країн*

План

1. Конституційне (державне) право зарубіжних країн як галузь права, наука, навчальна дисципліна.
2. Система конституційного права зарубіжних країн.
3. Суб'єкти конституційного права зарубіжних країн.
4. Джерела конституційного права зарубіжних країн.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 1, 3, 7, 9, 22.

Дайте визначення таких понять: конституційне право зарубіжних країн, предмет конституційного права зарубіжних країн, метод конституційного права зарубіжних країн, джерела конституційного права зарубіжних країн, система конституційного права зарубіжних країн, інститути конституційного права зарубіжних країн, органічні закони, судовий прецедент, конституційний закон, звичай правовий, конституційно-правова відповідальність, конституційно-правова норма, конституційно-правові відносини.

Завдання та питання для контролю:

1. Як співвідносяться поняття «державне право зарубіжних країн» та «конституційне право зарубіжних країн»?

2. Чим відрізняється конституційне право зарубіжних країн за предметом та методом від інших галузей права.

3. Які існують види законів конституційного права зарубіжних країн?

4. Розкрийте роль договорів у конституційному праві зарубіжних країн.

5. Складіть порівняльну таблицю «Види конституційно-правових норм», використовуючи різні критерії класифікації (як найменше – 5). Наведіть

приклади за кожним видом норм конституцій зарубіжних країн.

6. Використовуючи взаємозв'язки між навчальними дисциплінами, зокрема між конституційним правом зарубіжних країн та історією держави і права зарубіжних країн, сформулюйте історичну довідку про становлення конституційного права як галузі права у зарубіжних країнах.

Тема 2: *Конституції зарубіжних країн*

План

1. Поняття та сутність конституції як основного закону держави.

2. Зміст, форма і структура Конституцій.

3. Підготовка, прийняття, ревізія та скасування конституції.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 2, 5, 20, 24, 25, 31.

Дайте визначення таких понять: конституція, писана конституція, неписана конституція, кодифікована конституція, не кодифікована конституція, формальна конституція, матеріальна конституція, фактична конституція, юридична конституція, фіктивна конституція, ліберальна конституційна модель, етатистська конституційна модель, жорстка конституція, гнучка конституція, октройована конституція, установчі збори,

договірні конституції, референдумні конституції, постійні конституції, тимчасові конституції, структура конституції, преамбула, ревізія конституцій, аболіція, аброгація, демократія.

Завдання та питання для контролю:

1. В чому полягає юридична та соціально-політична сутність конституції?

2. Назвіть та проаналізуйте основні етапи розвитку терміну «конституція».

3. Назвіть умови, за яких можлива відмінна конституцій.

4. Розкрийте значення преамбул, перехідних, тимчасових і заключних положень на прикладах діючих конституцій.

5. Складіть таблицю «Способи прийняття конституцій» із зазначенням країн, у яких використовувався той чи інший спосіб (не менше 20 країн).

6. Порівняйте за сутністю, змістом, формою та порядком внесення змін конституції Франції, Великобританії, України, Порівняльно-правовий аналіз оформіть у вигляді таблиці.

7. Встановіть основні способи ревізії конституції, Охарактеризуйте основні з них?

Тема 3: Конституційно-правовий статус людини і громадянина

План

1. Засади конституційних статусів людини і громадянина.

2. Інститут громадянства.

3. Правовий статус іноземних громадян.

4. Конституційні права, свободи і обов'язки. Вибірче право як суб'єктивне право індивіда (громадянина).

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 4, 6, 8, 13, 24.

Дайте визначення таких понять: правовий статус, особа, людина, громадянин, громадянство, підданство, філіація, натуралізація, оптація, реєстрація, трансферт, репатріація, денатуралізація, денаціоналізація, експатріація, екстрадиція, визнання, біпатрид, апатрид, іноземний громадянин, індивідуальні права, колективні права, громадянські права, політичні права, політична правоздатність, апатризм, ампаро, вихід із громадянства, втрата громадянства, декларація про відсутність іноземного громадянства, права людини, реінтеграція.

Завдання та питання для контролю:

1. Перелічіть складові елементи правового статусу особи.

2. Чим відрізняються поняття «права людини» та «права громадянина»?

3. Поясніть значення терміну «підданство».

4. Чим відрізняється правовий статус апатридів від правового статусу біженців.

5. Назвіть джерела правового регулювання прав людини та громадянина.

6. Встановіть різницю між категоріями «громадянство» та «підданство». Викладіть у вигляді порівняльної таблиці.

7. Які підстави набуття громадянства існують в зарубіжних країнах? Які умови необхідні для набуття громадянства в порядку натуралізації?

8. Підстави припинення громадянства в зарубіжних країнах. Наведіть приклади країн в яких забороненою є денаціоналізація та денатуралізація?

Тема 4: *Конституційні засади суспільного ладу в зарубіжних країнах*

План

1. Особливості конституційного регулювання засад суспільного ладу. Поняття соціальної держави.

2. Конституційні принципи економічної організації суспільства.

3. Конституційні принципи духовного життя суспільства.

4. Конституційні принципи політичних відносин.

5. Конституційні принципи організації та діяльності політичних партій у зарубіжних країнах.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 5, 9, 11, 20, 27, 28.

Дайте визначення таких понять: суспільний лад, економічна система суспільства в зарубіжних країнах,

соціальна система суспільства в зарубіжних країнах, духовно-культурна система суспільства в зарубіжних країнах, політична система суспільства в зарубіжних країнах, духовно-культурні відносини у суспільстві, соціальна держава.

Завдання та питання для контролю:

1. Дайте визначення поняття «суспільний лад». З яких підсистем складається суспільний лад?

2. Назвіть основні інституції, що складають економічну систему суспільства в зарубіжних країнах.

3. Дайте визначення терміну «соціальне забезпечення».

4. Розробити структурно-логічну схему на тему: «Взаємодія церкви та держави» (на прикладі 3-х зарубіжних країн).

5. Використовуючи тексти конституцій зарубіжних країн, підготувати по два приклади (статті або їх витяги) конституційного закріплення основ суспільного ладу в економічній, соціальній, духовно-культурній сферах.

6. Проаналізуйте взаємозв'язок між конституційним ладом, суспільним ладом і політикою держави.

Тема 5: Держава як категорія конституційного права

План

1. Державний суверенітет і розподіл влад.

2. Державні символи і державна мова.

3. Форма державного правління.

4. Форма державного устрою.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану

літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 4, 6, 9, 14, 22.

Дайте визначення таких понять: форма держави, форма правління, монархія, абсолютна монархія, конституційна монархія, дуалістична монархія, парламентарна монархія, виборча монархія, теократична монархія, республіка, президентська республіка, суперпрезидентська республіка, монархія, парламентарна республіка, полупрезидентська республіка, теократична республіка, форма державного устрою, унітарна держава, федеративна держава, територія, автономія, суб'єкт федерації, адміністративно-територіальні одиниці, договірна федерація, сецесія, президентське правління, конфедерація, демократія, тоталітаризм, авторитаризм, расизм, фашизм, анексія, диктатура.

Завдання та питання для контролю:

1. Що таке форма правління. Чи можна визначивши форму правління, отримати цілісне уявлення про організацію публічної влади в країні?

2. Чим відрізняються монархія та республіка та які ознаки притаманні кожній з цих форм правління? Результати оформити у вигляді таблиці.

3. Чим відрізняється радянська республіка від парламентарної? Чи є взагалі відмінності? В чому полягає суть партократичного державного режиму.

4. В чому полягає сутність клерикального державного режиму.

5. Проаналізуйте текст будь-яких трьох конституцій та визначте форму держави з усіма її елементами (формою державного правління, формою державного устрою, державним режимом)?

6. Чим відрізняється президентська республіка від суперпрезидентської республіки?

7. Складіть порівняльну таблицю «Види республік», з якої було б зрозуміло різницю між парламентською, президентською та змішаною республікою. Наведіть приклади зарубіжних держав.

Тема 6: *Конституційні інститути безпосередньої демократії в зарубіжних країнах*

План

1. Принцип народного суверенітету. Співвідношення безпосередньої і представницької демократії.

2. Вибори.

3. Референдум.

4. Народна ініціатива.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 1, 8, 12, 18, 26, 30.

Дайте визначення таких понять: виборче право, абсентеїзм, вотум, об'єктивне виборче право, суб'єктивне виборче право, активне виборче право, пасивне виборче право, ценз, виборчі цензи, виборча система, мажоритарна виборча система, абсолютна більшість, відносна більшість,

кваліфікована більшість, пропорційна виборча система, змішана виборча система, джеримеринг, виборчий округ, виборча квота, виборча дільниця, референдум, плебісцит, формула референдуму, безпосередня демократія.

Завдання та питання для контролю:

1. Що таке вибори? В чому на Вашу думку полягає їх сутність та зміст як політико-правового інституту?

2. Назвіть та охарактеризуйте види політичних партій.

3. Охарактеризуйте процес створення політичних партій.

4. Які особливості фінансування політичних партій в зарубіжних країнах?

5. Що таке партійний електорат?

6. Складіть таблицю «Виборчі органи у зарубіжних країнах» із зазначенням порядку їхнього утворення, часу дії, охоплю вальної території, тощо.

7. Які існують способи визначення виборчих квот. На конкретному прикладі продемонструйте порядок розподілу мандатів між партіями із використанням цих формул.

8. В чому полягає різниця між виборцем та виборщиком?

9. У чому полягає різниця між інститутами безпосередньої демократії: референдум та плебісцит, у законодавстві зарубіжних країн. У яких країнах використовується термін «референдум», у яких «плебісцит», та у яких – обидва.

Тема 7: *Парламент*

План

1. Поняття парламенту як представницького і законодавчого органу. Побудова парламенту.
2. Формування парламенту.
3. Розпуск парламенту.
4. Структура і організація парламенту.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 3, 7, 10, 20, 30.

Дайте визначення таких понять: парламент, парламентаризм, однопалатні парламенти, двопалатні парламенти, консультативні парламенти, типи парламентів, депутат, депутатський мандат, депутатський імунітет, депутатська фракція, лобізм, омбудсмен, інтерпеляція, промугація, народний суверенітет, альтинг, вільний мандат, депутатська недоторканість, дефекація, дисконтинуітет, законодавча влада, законодавчий процес, індемнітет, квестор, парламентська опозиція.

Завдання та питання для контролю:

1. Що таке парламент та яке місце в системі розподілу ваді він займає? Чи може держава існувати без цього органу?
2. В чому полягає різниця між вільним та імперативним мандатом?
3. Навіщо, на Вашу думку, потрібно кілька читань при обговоренні законопроекту?

4. Проаналізуйте основні стадії законодавчого процесу в зарубіжних країнах.
5. Чим відрізняються «законодавчий процес» та «законотворчий процес»?
6. Кому належить право законодавчої ініціативи у федеративних країнах?
7. Які відмінності між верхньою та нижньою палатами парламенту?
8. Поясніть значення терміну «лобістські групи».

Змістовий модуль 2

Особлива частина

Тема 8: Глава держави в зарубіжних країнах

План

1. Поняття інституту глави держави. Конституційно-правовий статус глави держави в зарубіжних країнах
2. Особливості правового положення монарха. Порядок заміщення монарха. Повноваження монарха в умовах різних форм правління
3. Президент республіки. Порядок виборів президентів. Строк повноважень президента. Порядок заміщення президента. Повноваження президента. Право вето. Імпічмент
4. Інститут контрасигнування, акти президента.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 9, 11, 14, 21, 23.

Дайте визначення таких понять: глава держави, президент, монарх, цивільний лист, федеральна інтервенція, регентство, система спадкування престолу, президентура, контрасигнатура, інаугурація, виконавчий привілей, абдикація, особова унія, спляча прерогатива, послання президента парламенту, концепція президента-арбітра, імпічмент, абсолютне вето, відносне вето, відкладальне вето, вибіркове вето, кишенькове вето.

Завдання та питання для контролю:

1. Як співвідноситься за різних форм правління глава держави та глава виконавчої влади?

2. Які функції та повноваження є специфічними для глави держави. Складіть порівняльну таблицю компетенції монарха та президента?

3. В чому полягає схожість та відмінність статусів монарха та президента за парламентарних форм правління?

4. Які види відповідальності має глава держави? Чи є відмінності у підставах та видах відповідальності монарха та президента?

5. Проаналізуйте яким чином та за яких підстав відбувається процедура імпічменту. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці.

6. Складіть схему «Способи престолонаслідування» і наведіть приклади монархій, у яких ці системи використовуються.

7. Порівняйте статус глави держави – президента в президентській, парламентській та змішаній республіках. Результати викладіть у вигляді таблиці.

Тема 9: *Уряд в зарубіжних країнах*

План

1. Місце уряду в системі вищих органів державної влади.

2. Формування уряду.

3. Організація виконавчої влади за різних форм державного правління.

4. Повноваження уряду.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 1, 5, 12, 19, 21.

Дайте визначення таких понять: Уряд, виконавча влада, однопартійний уряд, коаліційний уряд, службовий уряд, уряд меншості, уряд національної єдності, безпартійний уряд, тимчасовий уряд, «тіньовий кабінет», парламентський спосіб формування уряду, позапарламентський спосіб формування уряду, міністерство, відомство, декрет, регламентарні акти уряду, делеговане законодавство, міністерський імунітет, вотум недовіри, резолюція осуду, інвеститура.

Завдання та питання для контролю:

1. Надайте визначення терміну «уряд»? Яке місце та роль займає уряд в системі вищих органів державної влади?

2. Що розуміється під поняттям кабінет? Які значення та різновиди цього терміну відомі на сьогоднішній день?

3. В чому полягає імунітет членів уряду?

4. Охарактеризуйте види урядів за партійним складом.

5. Розкрийте поняття «коаліція»?

6. Порівняйте статус глави уряду в Україні та інших країнах? Результати слід викласти у формі порівняльної таблиці

7. Проаналізуйте обсяг компетенції урядів в зарубіжних країнах. Результати слід оформити у вигляді порівняльної таблиці (не менше 10 країн).

8. Складіть розгорнуту схему «Способи формування урядів» із зазначенням країн, у яких вони використовуються.

9. Оберіть декілька зарубіжних країн (якнайменше 4) і з'ясуйте, які підстави дострокового припинення повноважень парламенту передбачені у законодавстві цих країн, хто є суб'єктом прийняття цих рішень. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Тема 10: *Муніципальні системи зарубіжних країн*

План

1. Моделі місцевих органів самоврядування в зарубіжних країнах

2. Порядок організації, структура і функції муніципальних органів

3. Адміністративно-територіальний поділ

4. Особливості муніципальних виборів.

5. Структура та повноваження муніципальних рад. Виконавчі органи та їх види.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 5, 12, 20, 30

Дайте визначення таких понять: місцеве самоврядування, місцеве врядування, муніципальна влада, автономія, громадська теорія, державницька теорія, теорія вільної громади, теорія муніципального дуалізму, територіальна громада, орган місцевого самоврядування, муніципальне утворення, глава муніципального утворення, місцева рада, муніципальна демократія, місцеві ініціативи, місцеві вибори, місцеві збори, місцеві референдуми, громадські слухання, дострокове відкликання депутатів місцевих рад, сесія, місцеві справи, муніципальний службовець, місцевий бюджет.

Завдання та питання для контролю:

1. Що таке місцеве самоврядування? Чим відрізняється автономія та місцеве самоврядування?

2. Чим відрізняються поняття «місцеве врядування» та «місцеве самоврядування»?

3. Яка модель місцевого самоврядування є більш ефективною для України? Відповідь обґрунтуйте.

4. Охарактеризуйте основні моделі місцевого самоврядування.

5. Назвіть основні нормативно-правові акти, що регулюють проблеми місцевого самоврядування на міжнародному рівні.

6. Назвіть міжнародні об'єднання органів місцевого самоврядування?

7. Які існують форми урядового контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Тема 11: Судова влада та конституційний контроль у зарубіжних країнах

План

1. Судова влада в зарубіжних країнах. Види судових органів та судові системи

2. Порядок формування судів в зарубіжних країнах. Загальні суди

3. Поняття конституційного контролю (нагляду)

4. Види і способи організації конституційного контролю

5. Компетенція органів конституційного контролю

6. Порядок розгляду та вирішення справ в органах конституційного контролю.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 16, 22, 25, 29

Дайте визначення таких понять: судова влада, суд, адміністративні юстиція, англосаксонська судова система, романогерманська судова система, полісистемна модель

судової влади, мусульманська судова система, соціалістична судова система, суди шаріату, громадські суди, суддя, плеємінні суди, суддівський імунітет, мирові судді, військові суди, вища рада магістратури, медіатор, консиліатор, конституційна юстиція, конституційний контроль, конституційний нагляд, конституційне судочинство. конституційна скарга, квазісудові органи конституційного контролю, американська модель конституційного контролю, європейська модель конституційного контролю, конституційний суд, конституційна рада.

Завдання та питання для контролю:

1. Що таке судова влада? В чому полягає призначення судової влади?
2. Назвіть органи досудового слідства в зарубіжних країнах.
3. Охарактеризуйте адміністративні суди в зарубіжних країнах.
4. Розкрийте поняття «суд присяжних».
5. В чому полягає сутність магістратури? Чиє аналогічний інститут в Україні?
6. Порівняйте конституційні принципи судоустрою в Франції, США, Іспанії, Швеції.
7. Чи є прокуратура та адвокатура органами судової влади? Відповідь обґрунтуйте.
8. Місцева преса звинуватила Суддю Верховного Суду США, який був у сварці зі своєю дружиною, у тому, що він був у ганебному зв'язку із жінкою легкого поведження. На спробу ініціювати питання про звільнення його з посади, він заявив, що це його власне, особисте

життя і нікого не повинно стосуватися. Як має вирішитися питання у цьому випадку ? Аргументуйте відповідь, використовуючи конституційне законодавство США.

9. Чим відрізняються поняття «конституційний контроль» та «конституційний нагляд»?

10. Надайте характеристику основним моделям конституційного контролю в зарубіжних країнах.

Тема 12: *Основи конституційного права Сполучених Штатів Америки*

План

1. Конституція Сполучених Штатів Америки 1787 року. Принципи державного управління. Біль про права. Поправки. Порядок внесення поправок. Захист особистих свобод.

2. Вищі органи державної влади. Конгрес. Вимоги до членів Конгресу. Правове положення і компетенція Палати представників і Сенату. Посадові особи Конгресу. Законодавчий процес. Право Конгресу на розслідування.

3. Президент. Виконавчий апарат при президенті.

4. Судова влада. Верховний суд. Апеляційні і окружні суди. Спеціальні суди.

5. Американський федералізм.

6. Місцеве самоврядування та управління.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 2, 7, 12, 14, 24.

Дайте визначення таких понять: конституція США, Американський Білл про права, Конгрес, Сенат, Пентагон, ЦРУ, ФБР, федеральний округ, штат, поправка, канцелярія Білого Дому, Претензійний суд, Митний суд, графства.

Завдання та питання для контролю:

1. Що таке «Білл про права»?
2. Які вимоги до кандидатів у президенти США?
3. Яка компетенція Конгресу?
4. Які повноваження членів Сенату?
5. Що таке «Пентагон»? Які його функції?
6. Розкрийте правове становище штатів і федерального округу Колумбія.

7. Містеру Дж. Сміту, громадянину США, виповнилося 30 років. З них 10 років він проживав на території штату Огайо, але на вибори у верхню палату Конгресу—свою кандидатуру він висунув у штаті Масачусетс. Чи може бути містер Дж. Сміт сенатором від штату Масачусетс ?

8. Під час сесійного засідання Сенату США було проведено голосування, в якому взяв участь віцепрезидент США як головуючий. Голосування по винесеному питанню проходило вперше, і в результаті нього було з'ясовано, що, окрім голосу віцепрезидента, голоси сенаторів розділились порівну. Від одного сенатора поступило заперечення щодо процедури. В чому може полягати це заперечення ? Чи була дійсно порушена процедура голосування?

Тема 13: *Основи конституційного права Франції*

План

1. Конституція Франції 1958 року та її особливості.
2. Правове регулювання громадських об'єднань. Вибори і референдум.
3. Вищі органи державної влади. Парламент: структура, строк повноважень, компетенція. Обмеження прав парламенту за Конституцією 1958 року.
4. Повноваження Президента. Уряд.
5. Регіональне і місцеве управління та самоврядування.
6. Судова влада. Конституційна рада.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 7, 12, 14, 20, 24.

Дайте визначення таких понять: Французька конституція, Президент Французької республіки, Рада Міністрів Французької республіки, Парламент Французької республіки, Національні збори, Сенат Французької республіки, Державна Рада, Конституційна Ради, Вища Рада магістратури Французької республіки, Висока палата правосуддя, Суд Французької республіки, Економічна і соціальна Рада, кантон, комуна, ордонанс.

Завдання та питання для контролю:

1. Який державний орган виконує функцію законодавчої влади у Французькій республіці?

2. Які повноваження Ради Міністрів Французької республіки?

3. Яка компетенція Народних зборів Французької республіки?

4. Назвіть найголовніші повноваження Президента Французької республіки?

5. Які повноваження прем'єр-міністра Французької республіки?

6. Хто входить до апарату президента Французької республіки?

7. Охарактеризуйте правовий статус закордонних департаментів - Мартиніки, Реюньону та ін.

8. Прем'єр-міністр Франції подав на розгляд Сенату законопроект про бюджет країни. Сенат, розглянувши законопроект, вніс до бюджету поправки щодо збільшення витрат на соціальне забезпечення неповнолітніх та повернув його на до-опрацювання до Уряду. Прем'єр-міністр не погодився з зазначеними доповненнями та передав законопроект на розгляд Національним зборам.

Чи правильно вчинив Прем'єр-міністр Франції? Який орган державної влади повинен вирішити спір між Прем'єр-міністром Франції та Сенатом? Як проходить обговорення та прийняття законопроектів у Франції, зокрема законопроекту про бюджет?

Тема 14: Основи конституційного права Федеративної Республіки Німеччини

План

1. Конституція Федеративної Республіки Німеччини 1949 року. Основні права.

2. Основи державного ладу. Партії та вибори.

Референдум.

3. Вищі органи державної влади. Федеральний президент: порядок обрання, строк повноважень. Бундестаг і бундесрат. Федеральний уряд.

4. Судова система. Федеральний конституційний суд.

5. Федералізм і самоврядування в ФРН. Комунальне самоврядування.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 14, 18, 20, 24, 25.

Дайте визначення таких понять: Основний закон ФРН, Бундестаг, Бундесрат, Федеральний президент, Федеральний канцлер, Федеральний Конституційний Суд, федералізм, ландтаги земель, землі ФРН.

Завдання та питання для контролю:

1. Скільки земель входить до складу Федеративної Республіки Німеччина?

2. Де і коли було підписано Договір про єдність Німеччини?

3. Як називаються палати парламенту Федеративної Республіки Німеччина?

4. Які повноваження Федерального канцлера Федеративної Республіки Німеччина

5. Які функції виконує Федеральний президент Федеративної Республіки Німеччина?

6. Як розподіляються повноваження між федерацією та федеральними землями?

7. Що таке «ландтаг»?

8. Клаус Шульц стверджує, що діями підприємства «Мерседес» були порушені його права. Адміністрація підприємства не прийняла його на роботу і аргументувала це тим, що його віросповідання та світогляд не відповідають встановленим на підприємстві вимогам. Оцініть дії адміністрації, спираючись на конституційне законодавство Німеччини.

9. Федеральний канцлер ФРН виступив з вимогою до Голови Бундестагу щодо скликання дострокової сесії нижньої палати парламенту. Голова Бундестагу відмовився це робити, мотивуючи це тим, що Федеральний канцлер не має відповідних повноважень. Тоді, Федеральний канцлер звернувся до Федерального президента з пропозицією розпустити нижню палату парламенту.

Проаналізуйте ситуацію. Чи має Федеральний канцлер повноваження вимагати дострокового скликання сесії Бундестагу? Які є конституційні підстави дострокового розпуску Бундестагу?

Тема 15: **Основи конституційного права Великобританії**

План

1. Особливості конституційного права Великобританії і його джерела.

2. Політична система. Особливості партійної системи і основні політичні партії. Політична роль профспілок і підприємницьких організацій.

3. Виборче право і виборча система. Виборча застава.

4. Парламент Великобританії. Його структура, порядок

формування палат, їх внутрішня організація і взаємовідносини. Повноваження палат. Законодавчий процес.

5.Правовий статус монарха Великобританії. Порядок престолонаслідування. Прерогативи і реальна роль монарха в управлінні державою.

6.Уряд і кабінет. Порядок формування і відповідальності. Правовий статус і роль прем'єр-міністра. Урядовий апарат.

7.Політико-адміністративний устрій території. Статус Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії та ін. Місцеве самоврядування.

Методичні поради. Відповідно до плану практичного заняття, опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати рекомендований перелік понять, самостійно виконати завдання та питання для контролю.

Література: 3, 7, 20, 24, 25, 30, 31.

Дайте визначення таких понять: монарх, таємна рада про монархові, палата громад, палата лордів, «тіньовий» кабінет міністрів, лоббі, королівська прерогатива.

Завдання та питання для контролю:

1. Які складові має Конституція Великобританії?
2. Що таке «статутне право»?
3. Хто такий «парламентський комісар»?
4. Яка компетенція Палати Лордів?
5. Які функції Таємної Ради?
6. Які повноваження спікера Палати Лордів?
7. Що таке Habeas Corpus Act? Коли він був прийнятий?

8. Загальновідомо, що у Великобританії діє кілька політичних партій, але до 1997 р. багато років при владі стояла одна – консервативна партія. Її тепер змінила лейбористська. Обидві ці партії час від часу змінюють одна одну у влади. Інші партії уряд не формують. Яка партійна система у Великобританії. Відповідь обґрунтуйте.

9. Уряд Її Королівської Величності Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії подав до Палати громад законопроект про здійснення платежів із державного фонду позик. Палата громад схвалила відповідний законопроект, але Палата лордів відмовилась його розглядати. Через місяць Палата громад повторно проголосувала за законопроект про здійснення платежів із державного фонду позик і представила його Королеві для санкції без згоди Палати лордів. Спікер Палати лордів звернувся до Верховного Суду Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії з проханням визнати процедуру прийняття даного законопроекту такою, що не відповідає чинному законодавству.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії Палати громад і Палати лордів Акту про Парламент 1911 р.? Розкрийте механізм взаємодії Палати громад і Палати лордів законодавчому процесі.

10. Державний секретар у справах Шотландії видав прокламацію про розпуск Парламенту Шотландії, посиляючись на перевищення Парламентом Шотландії наданої компетенції, і про проведення виборів нового складу Парламенту Шотландії. Голова Парламенту Шотландії відмовився виконувати це розпорядження, вказуючи, що, по-перше, прийняття подібних актів не входить до кола повноважень Державного секретаря та,

по-друге, вихід за межі компетенції не є підставою для розпуску Парламенту Шотландії.

Чи відповідають дії Державного секретаря у справах Шотландії Акту про Шотландію 1998 р.? Які існують підстави для розпуску Парламенту Шотландії? Які посадові особи компетентні здійснювати розпуск Парламенту Шотландії?

11. За результатами виборів Палати громад Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії консервативна і лейбористська партії не отримали більшості мандатів, не-обхідної для формування Уряду Її Величності. Лідери партій не змогли домовитися про заміщення посади Прем'єр-міністра і кадровий склад Уряду. Королева втрутилася в процес утворення Уряду, призначивши на посаду Прем'єр-міністра лідера лейбористської партії та доручивши йому визначити кандидатури членів Уряду.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи мав Монарх право брати участь у призначенні Уряду? Розкрийте сутність особистих і політичних прерогатив Монарха. Охарактеризуйте “сплячі” і дискреційні повноваження Монарха.

8. Самостійна робота студентів

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання реферативної роботи;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Перелік тем для рефератів

№ з/п	Назва теми
1	Проблеми та перспективи правового регулювання конституційно-правової відповідальності в Україні та

	зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.
2	Нетрадиційні джерела конституційного права.
3	Сучасні тенденції розвитку конституційного права в зарубіжних країнах.
4	Особливості внесення змін до конституцій США, Франції, Німеччини та України: порівняльно-правовий аналіз.
5	Проблеми та перспективи розширення об'єкту конституційно-правового регулювання в контексті розвитку та якісно оновленого розуміння прав і свобод людини і громадянина в світі.
6	Реалізація конституційних норм та механізми захисту конституційного ладу в зарубіжних країнах та Україні.
7	Конституційно-правова характеристика регіоналістської держави.
8	Конституційно-правовий статус автономій в зарубіжних країнах: порівняльна характеристика.
9	Конституційно-правова характеристика діяльності жіночих союзів в зарубіжних країнах.
10	Конституційно-правове регулювання утворення і діяльності політичних партій в зарубіжних країнах.
11	Конституційно-правова регламентація статусу іноземців в зарубіжних країнах.
12	Конституційно-правовий статус біженців в зарубіжних країнах.
13	Проблеми біпатризму в зарубіжних країнах та шляхи запобігання цьому негативному правовому феномену.
14	Право людини і громадянина на життя: поняття, проблеми визначення моменту виникнення.
15	Поняття евтаназії та проблеми правового

	регулювання в зарубіжних країнах.
16	Конституційно-правове регулювання порядку проведення референдуму в зарубіжних країнах.
17	Поняття, критерії класифікації та види референдумів.
18	Формула референдуму: поняття, види.
19	Регламенти палат (США, ФРН).
20	Допоміжний апарат парламенту.
21	Юридичний та фактичний стан монарху Великобританії.
22	Інститут контрасигнатури у зарубіжній теорії та практиці.
23	Загальна характеристика основних форм резидентури.
24	Загальні та специфічні риси законодавчих повноважень глави держави у парламентарній монархії (Великобританія), парламентарній республіці (Італія), президентській республіці (США).
25	Конституційно – правовий статус членів уряду у Великобританії, Японії: імунітети, привілеї, класні чини.
26	Поняття та види судів в зарубіжних країнах.
27	Основні моделі судових систем в світі.
28	Порядок формування суддівського корпусу.
29	Основні теорії місцевого самоврядування: поняття, зміст, ознаки.
30	Конституційно-правовий аналіз основних форм муніципальної демократії.
31	Американська модель конституційної юстиції: загальна характеристика.
32	Класифікація основних форм конституційного контролю в зарубіжних країнах: критерії класифікації

	та характеристика окремих видів.
33	Особливості партійної системи і основні політичні партії Японії.
34	Характеристика виборчого права і виборчої системи Японії.
35	Конституція КНР 1982 року, її характеристика.
36	Конституційний статус людини і громадянина в КНР.
37	Характеристика виборчого права і виборчої системи Канади.
38	Юридичний і фактичний статус генерал-губернатора Канади.
39	Правова характеристика Конституції Іспанії 1978 р.
40	Характеристика виборчого права і виборчої системи в Іспанії.
41	Особливості державного устрою в Іспанії.
42	Статус і політична роль голови Уряду в Італії.
43	Правовий статус Президента Італії.
44	Конституційний процес в Польщі.
45	Адвокатура в зарубіжних країнах, її організація і роль у правоохоронній діяльності.

4. Рекомендована література

Базова

1. Конституційне право зарубіжних країн / Горшеньова М. С., Закоморна К. О., Ріяка В. О. та ін.: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
2. Мишина Н. В. Государственное право зарубежных стран. Київ. : Юрінком Інтер, 2012. 416 с.

3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс : підручник / Шаповал В. М. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 480 с.
4. Гринюк Р. Ф., Захарченко М. А. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ: Істина, 2009. 376 с.
5. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 504 с.
6. Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Конституційне (державне) право зарубіжних країн (у схемах): навчальний посібник. Київ: Атіка, 2008. 216 с.
7. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник 5-те вид. Київ: АртЕк, 2002. 264 с.
8. Страшун Б.А. Конституційне (державне право) зарубіжних країн. Підручник. 3-те вид, переробл. і допов. - М.: Видавництво БЕК. 2000. 784 с
9. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн: підруч. Тернопіль: Астон, 2003. 432 с.
10. Георгіца А.З. Сучасний парламентаризм : проблеми теорії та практики. Чернівці : Рута, 2008.
11. Ильин Ю. Д. Государственное (конституционное) право зарубежных стран: курс лекций. Москва: ЮРКОМПАНИ, 2010. 432 С.
12. Шаповал В.Н. Сравнительное конституционное право. К.: Издательский дом «Княгиня Ольга», 2007. 416 с.
13. Сараторі Дж. Порівняльна конституційне інженерія. Дослідження структур, мотивів і результатів. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
14. Бачур Б. С. Історія держави і права зарубіжних країн: навч.-метод. посібник. Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова. Одеса: Астропринт, 2008. 80 с.

15. Мартинюк Р. С. Державне (конституційне) право зарубіжних країн. Загальна частина: навчальний посібник. Острог: Острозька академія, 2007. 200 с.
16. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия. Уэльс. Шотландия. Москва: Ин-т междунар. права и экономики, 1996. 157 с.
17. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Ін-т законодавства ВР України. Київ, 2010. 32 с.
18. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти: монографія. Київ: Логос, 2010. 427 с.
19. Дахова І. І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах: порівняльно- правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2006. 197 с.
20. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. / А. В. Панов. Ужгород: Бреза А.Е. 2011. 229 с.
21. Державне право зарубіжних країн (у схемах): навч. посіб. / Калиновський Б. В., Лапка О. Я., Лапка Н. Я. та ін. Київ. КНТ, 2012. 526 с.
22. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посіб. / Коломієць Ю. М.. Харків, 2010. 211 с.
23. Державне право зарубіжних країн. Особлива частина: навч. посіб. / Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін. за ред. Серьогін В. О. Харків. 2011. 292 с.
24. Конституции зарубежных государств: Великобритания. Франция. Германия. Италия. Европейский Союз. США. Япония. Индия: учеб. пособие / Маклаков В. В. – 5-е изд., перераб. и доп. Москва: Волтерс Клувер, 2006. 581 с.

25. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму): навч.-метод. довід. / Малишко М. І. 2-ге вид. доп. Київ. 2000. 111 с.
26. Кочубей Л. О. Особливості правових засад виборчого процесу в зарубіжних країнах. Вісн. Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. 2006. № 1. С. 112–117.
27. Кушніренко В. О. Реформування шариату як основа модернізації ісламської держави в контексті теорії конституціоналізму: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Київ. 2004. 19 с.
28. Малишко В. М. Конституційні основи свободи совісті та релігії в зарубіжних країнах. Київ. 2001. 16 с.
29. Чечерський В. І. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в Словаччині, Польщі, Чехії та Україні (порівняльно-правове дослідження): дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2006. 206с.
30. Крушинський В. Великобританія і конституційний процес в Європейському Союзі. Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. 2003. Вип. 24. С. 272–283.
31. Шаповал В. Н. Британская конституция: политико-правовой анализ. Київ 1991. 136 с.

Допоміжна

1. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. / за заг. ред. Ріяки В. О.. 2 -е вид., доповн. і переробл. Київ. Юрін-ком Інтер. 2007. 544 с.
2. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрестоматія / упоряд. Ріяка В. О., Закоморна К. О. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 382 с.

3. Конституционное право государств Европы / отв. ред. Ковачев Д. А. Москва: Волтерс Клувер, 2005. 320 с.
4. Конституционное право зарубежных стран: учеб. / под общ. ред. Баглая М. В., Лейбо Ю. И., Энтина Л. М. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, ИНФРА-М, 2012. 1088 с.
5. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Особенная часть: учеб. для вузов / отв. ред. Страшун Б. А. Москва: Норма, 2006. 1104 с.
6. Сапаргалиев Г. С. Конституционное право Республики Казахстан: академ. Курс. Алматы: ТОО “Юрид. л-ра”, 2006. 219 с. // URL: <http://www.twirpx.com/file/479139/>(дата звернення 08.11.2018).
7. Соколов И. А. Конституционное право РФ: учеб. пособие. Москва: МГИУ, 2010. 260 с. // URL: http://www.sde.ru/files/t/kopravo_sokolov_up.pdf
8. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики: моногр. Х.: Право, 2011. 768 с.
9. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран : учеб. 7-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, ИНФРА-М, 2012. 608 с.
10. Жакке Ж.-П. Конституционное право и политические институты /Перевод с фран. проф. Маклакова В.В. Москва: Юристъ, 2002.
11. Карпикова И.С. Итальянский парламент. Москва, 2009.
12. Коломієць Ю.М. Інститут глави держави в системі вищих органів влади й управління зарубіжних країн. Харків: Основа, Ун-т внутр.спр.2008.
13. Сазонець І. Л., Алейнікова О. І. та ін. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад :

монографія. Рівне : Волин. обереги, 2017. 216 с. URL: : <http://ep3.nuwm.edu.ua/11568/> (дата звернення 08.11.2018).

14. Пивоварчук Л. В. Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави у національній економіці : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.03 Рівне : НУВГП, 2016. 189 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/4494/> (дата звернення 08.11.2018).

Інтернет-ресурси

1. Електронні наукові видання НБУ ім. В.І.Вернадського. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21CNR=20&Z21ID= (дата звернення : 09.11.2018).
2. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm> (дата звернення : 09.11.2018).
3. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету. URL: <http://www.law.yale.edu/library/> (дата звернення : 09.11.2018).
4. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://kmu.gov.ua> (дата звернення : 09.11.2018).
5. Basic Laws of Israel. URL: <http://www.knesset.gov.il> (дата звернення : 09.11.2018).
6. Конституція США. URL: <http://uk.wikisource.org/wiki/> (дата звернення : 09.11.2018).
7. Конституція Бразилії. URL: <http://mykpzs.ru/konstitucija-brazilii-1988-russkij tekst/> (дата звернення : 09.11.2018).

8. Конституция Республики Болгария 1991г. URL: // worldconstitutions.ru/archives/120 (дата звернення : 09.11.2018).

9. Конституция КНР. URL: // <http://worldconstitutions.ru/> (дата звернення : 09.11.2018).

